

HANS URS VON BALTHASAR

Papež sv. Janez Pavel II.

Opisovanje vseh različnih področij delovanja, ki jih je naš sveti oče Janez Pavel II. v dopolnjenih desetih letih papeževanja nad vse blagoslovljeno napravil rodovitna, ne bi zadostovalo, če ne bi osvetlili prvega in najpomembnejšega vidika, ki določa vse njegovo delovanje: to je duhovna globina njegove osebnosti. Edino iz nje priteka ves blagoslov, ki spremlja njegovo neutrudno dejavnost in za človeško presojo nedoumljivo ustvarjalnost. Veliko blagoslova je vidno na površju, več tega pa samo posredno in statistično sploh neugotovljivo, čeprav vemo, da se je dotaknilo milijon src in jih spremenilo. Tisk včasih lahko govori o »karizmatičnem izžarevanju« njegove osebnosti, kakor da bi bilo s tem izrečeno nekaj psihološko oprijemljivega. A taki okrasni pridevki se ne morejo približati resničnim izvirom, iz katerih vre njegova moč. Prav tako ne bi zadostovalo govoriti o papeževi močni »zavesti poslanstva«, ki naj bi ga priganjala k tako pogostim potovanjem; tudi to bi bilo vsaj za večino zgolj človeški nagib, ki naj bi ga navajal k tako nenavadnemu zavzemanju. Sklicevanje na njegovo »vitalnost« bi prav zares merilo mimo bistvenega, zlasti če pomislimo, kako telesno oslabljen se je rešil iz skoraj smrtnega atentata. Gotovo vedno večja utrujenost ga ne odvrča od tega, da obiskuje vedno nove dežele ali ponovno že obiskane; to jasno dokazuje, da ga k temu ne nagiba niti veselje do potovanja niti potreba, da se pomeša

---

Hans Urs von Balthasar, Prefazione: Giovanni Paolo II. 10 Anni di Pontificato. Testimonianze e Riflessioni. Raccolte da Sergio Trasatti. Edizione Aquila Bianca, Roma 1988, 11–17. Balthasar je Uvod v zbornik napisal 17. 4. 1988, dva meseca pred svojo smrtjo (+26. 6. 1988). Nemški izvirnik prvič objavljen: Ein Pontifikat im Zeichen Marias, v: Kirche heute, Nr. 5/Mai 2020, 14–16. Slovensko: Papež sv. Janez Pavel II., v: Ekklesia, št. 6, letn. 2, 2020/2, str. 40–43. S prijaznim dovoljenjem prevedel Anton Štrukelj.

med nove množice ljudi. Ne, edino njegova naloga ga priganja, da se izpostavlja naporom, ki jih celo njegovi spremljevalci le težka prenašajo, kakor poročajo. Nepojmljiva moč ga podžiga, da vsakič premaguje tudi največjo utrujenost.

Ta skrivnostna moč ima čisto preprosto ime: *molitev!* Vsak kolikor toliko dobrohoten človek more opaziti, iz kakšne polnosti preproste in ponižne molitve pritekajo moči za njegovo delovanje. Nihče nima dostopa do skrivnega pogovora med Bogom in njim, a kdor je imel srečo, da je z njim obhajal sveto mašo ali prisostvoval kaki drugi pobožnosti – recimo križevemu potu na veliki petek –, je moral začutiti nekaj te ustvarjalne moči. Z njo so prepojene njegove neštete pridige, homilije, nagovori, tudi če obravnava človeška vprašanja etike, sociologije, človekovih pravic, miru ali znanosti.

Niti najmanj nočemo postavljati v senco dosežkov njegovih velikih predhodnikov – saj te dosežke on sam vedno znova hvali in poudarja. Vendar moramo opozoriti na poseben nov zven njegovih velikih poslanic. Gotovo, to so uradni dokumenti cerkvenega učiteljstva, a napisani s tako občuteno osebno srčno toplino, tako malo ujeti v objektivno kurialno dikcijo; v izbiri tematike in v izrazu tako zelo pritekajo iz neposredne kontemplacije, da človek začuti papeževo utripajoče srce, ki se ga neposredno dotakne v srcu. To velja vse od prve okrožnice *Redemptor Hominis*, ki ne razvija abstraktnega družbenega nauka, ampak živo spregovori današnjemu človeštvu v konkretno zavest. Enako velja za vse naslednje, pri čemer bi morali posebej prisluhni okrožnici o *Božjem usmiljenju*, ker se zdi, da sta izbira vsebine in govorni slog tukaj izbrana in izražena v nenavadni silovitosti iz najglobljega središča molitve.

Vsak, ki vsaj nekoliko pozna Wojtyłovo delo, ve, da ima na temelju svojih filozofsko-antropoloških študij in spisov središčno pred očmi človeka, stvarno in duhovno delujočega človeka. Zaradi njega obstajajo vse etične, sociološke in politične znanosti. Papež jih pozna in poskuša iti v korak z njihovimi spremembami. A zanimajo ga le toliko, kolikor se ukvarjajo z resničnim človekom in mu pomagajo k čistejši človečnosti. Kajti Cerkev kot celota je resničnost Jezusa Kristusa v svetu in zgodovini; v njej so samo

stvarna poslanstva in ni abstraktnih »funkcij« in »služb« (kakor v državi). Zato je Cerkev pred očmi in pri srcu vedno le konkreten človek kot resnični ali možni ud Kristusovega telesa in zveličanje, ki ga mora oznanjati, je vselej namenjeno edino temu telesnemu človeku. Veliko močnejše kakor pri Marxu gre Cerkev za »konkreten humanizem«, ravno tudi tedaj, ko iz oči v oči spregovori o »kapitalu« človeškega dela. V papeževih govorih ni nič gola »teorija o ...«. Vse meri na »osebo in dejanje« (kakor pove naslov njegove glavne knjige). V krščanskem oznanilu zveličanja človek kot oseba in zato tudi kot delujoči najde svojo resnično osvoboditev samo v dejanju Boga v Jezusu Kristusu, kadar ga človek sprejme, zato papež človeka in njegove zadeve vedno gleda edino v luči oznanila zveličanja, tudi ko govori o družbeni pravičnosti, miru in človekovih pravicah. To nikakor ni enostransko gledanje, ker je vendar tudi celoten Božji evangelij, vključno s cerkvenimi skrivnostmi in zakramenti, da, vključno z razodetjem o troedinem bistvu ljubezni Boga, popolnoma govorjen človeku. Nič v teologiji, če je resnično to, kar naj bo, niti za trenutek ne more pozabiti svoje naravnosti na človeka. To je samoumevno za vse, kar papež govori in piše, zato je tako blizu evangeliju, da, je ubesediti evangelija za danes.

Katere ljudi nagovarja papež? Predvsem tiste, za katere upa, da jim more zaupati, tiste, pri katerih domneva odprto uho. Gotovo predvsem škofo, brez katerih se na svojih potovanjih ničesar ne loti; vse dela z njihovim zaupanjem in strinjanjem. Nato duhovnike (recimo v pismu za veliki četrtek leta 1979: *Služenje iz večje ljubezni do Kristusa*); od njih po pravici toliko pričakuje ter mora po krivici doživeti toliko nezaupanja in zavračanja. Nato nagovarja mlade, ki še niso zmedeni od uničujočih učinkov tiska in medijev ter mu prisluhnejo v velikih trumah. Bolne, ki jim namenja posebno skrb, uboge vseh dežel, katerih pravice neutrudno brani, delavce, ki jim je že kot nadškof posvečal svojo pastirsko skrb in katerih življenjske razmere pozna iz izkušnje, končno vse, ki iščejo pravo zveličanje, naj verujejo v osebnega Boga ali ne: v Kristusu, ki je živel in trpel za vse, so bratje. Kaj preprečuje, da skupno iščemo in se oziramo po zveličanju, ki si ga ne moremo dati sami?

Duhovnosti našega svetega očeta ne bi zares razumeli, če ne bi upoštevali njegovega odnosa do Gospodove Matere. Ta pobožnost prav gotovo ni nič značilno poljskega, če se le ozremo na celotno izročilo katoliške Cerkve. V njegovi docela osebni in izvirni okrožnici o Mariji *Odrešenikova Mati* se papeževa molitev na poseben način združuje z njegovo antropologijo in ekleziologijo. Marija sama je popolna molivka: pri učlovečenju izreče privolitev, v Kani je priprošnjica, ki je uslišana s svojo voljnostjo – »Karkoli vam poreče, storite« –, skupaj z Janezom, svojim sinom, je postavljena v Cerkev in postane del njene občestvene molitve; z vsem svojim bivanjem je zgled zaupne molitve v veri (kakor papež poudarjeno pokaže). Marija tako postane predpoda in srce Cerkve. V Razodetju kot Mesijeva mati (12. pogl.) postane njegova dokončna nevesta (19. pogl.). V Stari zavezi začeto žensko vlogo Božjega ljudstva dokončno predstavlja v Novi zavezi; tako postane pravi odgovor na feministično branje Svetega pisma, še več, vodilo za branje.

Petrov naslednik, ki mora kot rimski škof skrbeti za edinost vidne Cerkve, je notranje naravnán na to marijansko počelo edinosti Cerkve kot Kristusove neveste; obe cerkveni počeli – ki ju je Kristus sam izrecno postavil v njuno vlogo – sta med seboj neločljivi; njuno ločevanje postane največja škoda organski cerkveni edinosti. Kakor si Marija kot mati in prapodoba Cerkve noče prilaščati službenih funkcij, tako tudi papeštvo in vsaka druga cerkvena služba ne moreta opravljati svoje naloge brez spoštovanja in oziranja na ženskost in materinkost Cerkve.

Papeštvo in mariologija že od nekdaj veljata za posebni značilnosti katoliške Cerkve. Zato ni nič čudnega, da so ju Cerkve reformacije hkrati zavrgle. A povezanosti med obema niso prav dobro spoznali niti v zlati dobi marijanskega češčenja, recimo v srednjem veku ali spet v času papežev Pijev, čeprav so v zahodnem krščanstvu – bolj kakor v vzhodnem – Marijo vselej imeli za prapodobo Cerkve. A Marija je bila tedaj, tudi v času novega oblikovanja marijanskih dogem, vendar močno pred očmi kot posamezna oseba, obdarovana z milostjo: njene posebne predprave so bile predmet občudovanja. Janez Pavel II. vidi Marijo drugače, bliže preprostim vernikom.

Poudarja njeno vero, ki je odlikovala vse njeno zemeljsko življenje: vero, ki ne vidi, še več, pogosto ne razume (kakor pri dvanajstletnem Jezusu). S tem jo ne le približa neštetim romarjem v marijanskih božjepotnih krajih – saj pogosto prav najponižnejši, najneznatnejši kristjani iščejo pomoč in varnost pri »Materi Cerkve« –, ampak tudi svoji lastni službi, ki jo deli s škofi in duhovniki. Papež je služabnik Božjih služabnikov, kakor je Marija dekla vseh služabnic; oba kažeta na edinega Gospoda Cerkve: »Pasi *moje* ovce«, »Karkoli vam *on* poreče, storite«. Samo v tem preprostem katoliškem gledanju, v katero moramo seveda prodreti, so feministične zahteve razrešene in v svoji enostranskosti premagane. Razrešene, kolikor je Immaculata, Brezmadežna, visoko nad Petrom: Cerkev kot Kristusova nevesta v vseh svojih udih je bistveno ženska. Premagane, ker Jezus s križa postavi svojo mater v Cerkev, in sicer po Janezu v celotno konkretno Cerkev, ki jo vodi Peter.

Ta opozorila na organsko zgradbo Cerkve – *communio hierarchica* je znano geslo koncila – naj nikakor ne dajejo vtisa, da je tukaj središče duhovnosti našega papeža. Središče je seveda tam, kjer se odpira razodetje troedinega Boga v učlovečenem Sinu. Dokaz za to je mogočna trilogija okrožnic o Sinu, Očetu in Svetem Duhu. Kako nujno potrebno je bilo to temeljno skrivnost priklicati vernikom v spomin, saj je mnogim odmaknjena kot nedoumljiva in nerazumljiva resnica! A vendar bi moralo biti to vsakomur najbolj domače: Bog je ljubezen, kakor pravi Janez. In to ne more biti drugače, kakor da je Bog troedin ter nas hoče pritegniti v svoje večno življenje ljubezni po učlovečenju, križu, evharistiji in podaritvi Duha.

Duhovnost našega svetega očeta je eno samo ovrženje utrujene brezvoljnosti mnogih današnjih kristjanov, ki mislijo, da so resnice razodetja prestare, da »bi bile še resnične«, preveč iztrošene, da bi še vplivale na današnji svet in ga od znotraj spremenile. Kajti neznanška duhovna živost našega papeža kaže, da so prav te osrednje krščanske resnice in samo one sposobne prekvasiti vse probleme, ki jih bo to delo po vrsti razgrinjalo, ter iz navidezne brezizhodnosti odpirati daljnosežno cesto.